

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ԱԼԷՔՍ ԵՒ ՄԱՐԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳԱԽՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԵՆՔԻՆ

21 Ա Պ Ր Ի Լ 1971

Երուսաղէմի Հայ Գատրիարքութիւնը, Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը եւ Հայ Համայնքը Հրճուանքի եւ Հպարտութեան օրեր ապրեցան Ապրիլի ընթացքին, երբ, կարճ այցելութեամբ մը (Ապրիլ 20 – 22) Բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Վսեմաշուք Տիար Ալէքս Մանուկեան եւ իր շնորհափայլ Տիկինը Ներկայ եղան «Ալէքս եւ Մարի Մանուկեան ժառանգաւորաց Վարժարան»ի նոր շէնքի հիմնարկէքին:

ԺԱՄԱՆՈՒԹ ԶԱՐԳԱՐԺԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ

Մեծայարգ Հիւրերը Կիպրոսէն Լիտի օդակայան ժամանեցին Իրեքշարթի, 20 Ապրիլ 1971, յետմիջօրէի ժամը 5ին, եւ դիմաւորուեցան Պատրիարքարանիս եւ Համայնքի ներկայացուցիչներէն, որոնք կը դիմաւորէր Դիւանապետ Գեորգ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեան: Բարերար ամուլին կ'ընկերանային Տիար Ստեփան Տէր Վիտորչեան (Սթիւ Մուկար) եւ Տիար Յակոբ Տէրտէրեան: Գերաշնորհ Սրբազանը, մասնաւոր կարգադրութեամբ, բարձրացաւ օդանաւ եւ յանուն Ամենապատիւ Պատրիարք Ս. Հօր, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ Հայ Համայնքին Հիւրերը սրտագին ողջունելէ եւ բարի դալուստ մաղթելէ ետք, զանոնք առաջնորդեց օդակայանի բարձրաստիճան այցելուներու ընդունելութեան սրահը: Կարճ հանդիսանէ մը ետք, ինքնաշարժերու պատկանելի կարաւանով մը Հիւրերը ճամբայ ելան դէպի Երուսաղէմ, ուր հասան երեկոյեան ժամը 6-30ին:

Մատակներ զրան առջեւ կը սպասէին Միաբանութեան անդամներ եւ խումբ բաղմութիւն մը, որոնք ջերմօրէն դիմաւորեցին սիրելի այցելուները: Վանքի մուտքէն ներս, մինչեւ Պատրիարքարան, շարուած էին ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի սաները, Տատուրեան բաժնի եւ Ս. Թարգմանչաց Երկրորդական Վարժարանի աշակերտները, ծաղկեփունջեր ի ձեռքին: Յարգելի Հիւրերը նախ առաջնորդուեցան Ս. Յակոբեանց Տաճարը, ուր կատարելէ ետք իրենց ուխտն ու աղօթքը, բարձրացան Պատրիարքարան եւ սիրալիւր կերպով դիմաւորուեցան Ամենապատիւ Պատրիարք Ս. Հայրէն: Գեղեցիկ դահլիճին մէջ, բարի դալուստի կարճ հանդիպումի ընթացքին, Պատրիարք Սրբազանը անկեղծ եւ սրտառուչ արտայայտութիւններով ողջունեց Բարերար ամուլը եւ ընկերակից Հիւրերը: Ն. Ամենապատուութիւնը Տիար Մանուկեանի մէջ տեսաւ ազնուասիրտ եւ մեծանձն բարերարէ մը աւելի ու վեր՝ արդար տէրը դարաւոր եւ սրբազան այս հաստատութեան, Հին եւ երջանիկ օրերու մեր անձնուրաց նախարարները յիշեցնող: Իր պատասխանին մէջ, Վսեմ. Պրն. Ա. Մանուկեան ի միջի այլոց յայտնեց թէ՛ ռաբխ էր որ դարձեալ կը գտնուէր Երուսաղէմ, Ս. Յակոբեանց Վանքը որ դարերով եկեղեցական ու ազգային մեր կեանքի կեդրոններէն մին հանդիսացած էր եւ ուրուն բարօրութեան ու բարգաւաճման համար ինք անձնապէս եւ իր գործա-

Բարերար Վանք. Տէր Էր. Տէր. Ալեքս. Մանուկեաններ ջերմօրէն կ'ընդունուին
 Երաստիմի Ս. Յակոբեանց Վանք իրենց ժամանումին

Բաղի-գալուստի ընդունելութեան ընթացքին իսպ. կ'անդէ վահր. Ալէքս Մանուկեան

կիցները պատրաստ էին հնարաւոր բոլոր միջոցները տրամադրելու: Այդ պատրաստակամութեան ապացոյցներէն մին էր Վսեմ. Բարեբարին մօտ 450,000 տոլարի իշխանական նուիրատուութիւնը՝ ժառանգաւորաց Վարժարանի նոր շէնքի մը շինութեան համար, որուն հիմնարկէքին երջանիկ առիթով եկած էին Երուսաղէմ:

Ապա հիւրերը հրաժեշտ առին, հանդստանալու համար Երուսաղէմի ամենէն արդիական Գիմի Տէյվիտ պանդոկին մէջ:

ԸՆԹՐԻՓ Հ. Ե. ՄԻՈՒԹԱՆ ԿՈՂՄԷ

Նոյն գիշեր, ժամը 8:30ին, Երուսաղէմի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ իրենց Ակումբին մէջ ի պատիւ յարգարժան հիւրերուն, որուն մասնակցեցան նաեւ Ամեն. Պատրիարք Ս. Հայրը, հիւրաբար Երուսաղէմ գտնուող Գերշ. Տ. Գնէլ Եպս. Ընդէճեան, Միաբանութեան անդամներ եւ խումբ բաղմութիւն մը: Ներկաները երկար ժամեր վայելեցին Հայկական հիւրասիրութեան հաճոյքները, գեղարուեստական ճոխ եւ գեղեցիկ յայտագրով մը համեմուած:

Ոսք առին Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան անդամ եւ Տխար Ա. Մանուկեանին ընկերացող Պրն. Յակոբ Տէրտէրեան եւ Ամենապատիւ Պատրիարք Ս. Հայրը: Շատ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ եւ ծափահարութիւններու ընդմէջէն հիւրերը կէս գիշերը անց բաժնուեցան ակա՛մայ, հանգստանալու եւ կազդուրուելու յաջորդ օրուան սպառիչ յայտագրին համար:

ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԵՍ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

21 Ապրիլ 1971 Ձորեղարթին եղաւ ցնծութեան օր մը Երուսաղէմի Պատրիարքութեան եւ Հայութեան համար: Առաւօտէն արդէն Վանքին չըջափակը տօնական կերպարանք մը ստացած էր, տիրող խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Ժամը 10:30ին, յարգելի հիւրերը Վանք ժամանեցին կազդուրուած եւ ժպտուն, եւ Պատրիարք Ս. Հօր միանալով պաշտօնական թափօրով դիմեցին գէպի ժառանգաւորաց Վարժարանի մարդաշաշուր, ներկայ ըլլալու սաներուն կողմէ պատրաստուած մարզահանդէսին: Մարդիչն ու պատասխանատուն էր իրենց ուսուցիչը՝ Հոգշ. Տ. Աղան Արղ. Պալիօգեան:

Ամբողջ մէկուկէս ժամ, ժառանգաւորաց Վարժարանի սաներ, բուժնուած երկու խումբերու, կատարեցին գեղեցիկ մարզանքներ ու մրցումներ, հիացնելով եւ խանդավառելով ներկաները՝ որոնք ծափողընդենով կը չայտնէին իրենց գնահատանքը: Տղանցքին եւ մարզահանդէսի զանազան բաժիններուն իր մասնակցութիւնը բերաւ Հ. Մ. Ը. Միութեան փողեքախումբը:

Աւարտին՝ «կեցցէ»ներու եւ ծափերու տարափի մը տակ, Վսեմ. Տէր եւ Տկն. Ալէքս Մանուկեաններ կատարեցին բաժակներու եւ կրծքանշաններու բաշխումը, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով բոլորին մէջ:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ՓՐԿԻՉԻ ՎԱՆՔ

Մարզահանդէսէն ետք, Պատրիարք Ս. Հօր գլխաւորութեամբ, Բարեբար ամուրը եւ ընկերակիցները այցելեցին Սիոն լեռան հայապատկան Սուրբ Փրկիչի Վանքը, ուր կը գտնուի նաեւ ազգային գերեզմանատունը:

Հիւրերը դիմեցին Վանքի չըջափակին մէջ պեղումներու ընթացքին վերջերս երեւան եկած շատ գեղեցիկ մոզայի՛ք մը, որ, առաջին ըննութիւննե-

բու եզրակացութեամբ Հինգերորդ կամ Վեցերորդ Դարու դործ պէտք է եղած ըլլայ: Մոգայի՞ք պահուած է շատ լաւ վիճակի մէջ: Ապա Հիւրերը ծանօթացան Հնազդումական այլ Հետաքրքրական յայտնութիւններու, որոնք շատ աւելի ստիպողական կը դարձնեն պեղումներու աշխատանքը: Շուտով, Ս. Փրքկիշի Հոգին վրայ պիտի բարձրանայ Հոյակապ տաճար մը, Հայկական ճարտարապետութեամբ շողշողուն, որ Սիոնի պատմական բարձունքին վրայ պիտի աւելցնէ փառքը Հայ Երուսաղէմին: Այցելուները դիտեցին Քրիստոսի Երկրորդ Բանքը, ինչպէս նաեւ նախկին եկեղեցիի գաւթի մէջ Հանդիպող երջանկայիշատակ Պատրիարքներու շիրիմները, Գրիգոր Պարոն-Տէրէն եւ Գրիգոր Շղթայակիրէն մինչեւ Դուրեան եւ Գուշակեան: Սրբազան այդ գերեզմանները, քան տարիներու ակամայ լքումէ մը ետք, այսօր կը վայելեն Հոգածութիւնն ու մասնաւոր խնամքը Ամեն. Պատրիարք Ս. Հօր, եւ անոնցմէ մեծ մաս մը արդէն վերանորոգուած է, ինչպէս նորոգուիլ սկսած է աղային գերեզմանատունը, ուր կը Հանգչին, բազմաթիւ կրօնականներու եւ Հայոց-գիներու կողքին, ողորացեալ եւ սիրելի Հ. Ղեւոնդ Փիրղալէմեանի նման անձնաւորութիւններ:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՅ ԵՐԿՐԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Շարունակելով իրենց այցելութիւնները, մեծաբարզ Հիւրերը, միշտ յիշատարութեամբ Ամեն. Պատրիարք Ս. Հօր, եղան Սրբոց Թարգմանաց Երկրորդական Վարժարան, ուր իանդավառութեամբ ընդունուեցան Տեսուչ Հոգւ. Տ. Կիւրեղ Մ. Վրդ. Գաբիկեանի, ուսուցչական կազմին եւ ուսանողութեան կողմէ: Վարժարանի Հանդիսասրահը կազմակերպուած Հաւաքոյթի մը մէջ, որուն ընթացքին գործադրուեցաւ կարճ ու կոկիկ յայտագիր մը, խօսք առին Պատրիարք Ս. Հայրը եւ Վարժարանի Հոգեւոր Տեսուչը, գերուստեղծ Բարեբար ամուլը:

ՀԱՄԵԼՈՒԹԻՒՆ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԵՁ

Կէսօրուան ճաշին, յարգելի այցելուները եւ իրենց չբախումբը Հիւրերը եղան Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի վերատեսուչ Գերշ. Ն. Շահէ Եպս. Աճմեանի, Վարժարանի ճաշասրահին մէջ: Հոն Հաւաքուած էին, Համեստ այլ գրաւիչ սեղաններու շուրջ Դպրեմանքի ուսուցչական լման կազմը եւ ուսանողութիւնը, մտերիմ շրջանակի մը մէջ սրտազին ողջունելու Բարեբարները եւ Հրճուելու անոնց ներկայութեամբ:

Ճաշկերոյթը անցաւ հաճելի եւ չէն մթնոլորտի մը մէջ, կատակներով եւ ուրախ խօսակցութեամբ համեմուած:

Ապա այցելուները վերադարձան պանդոկ, հանգստանալու:

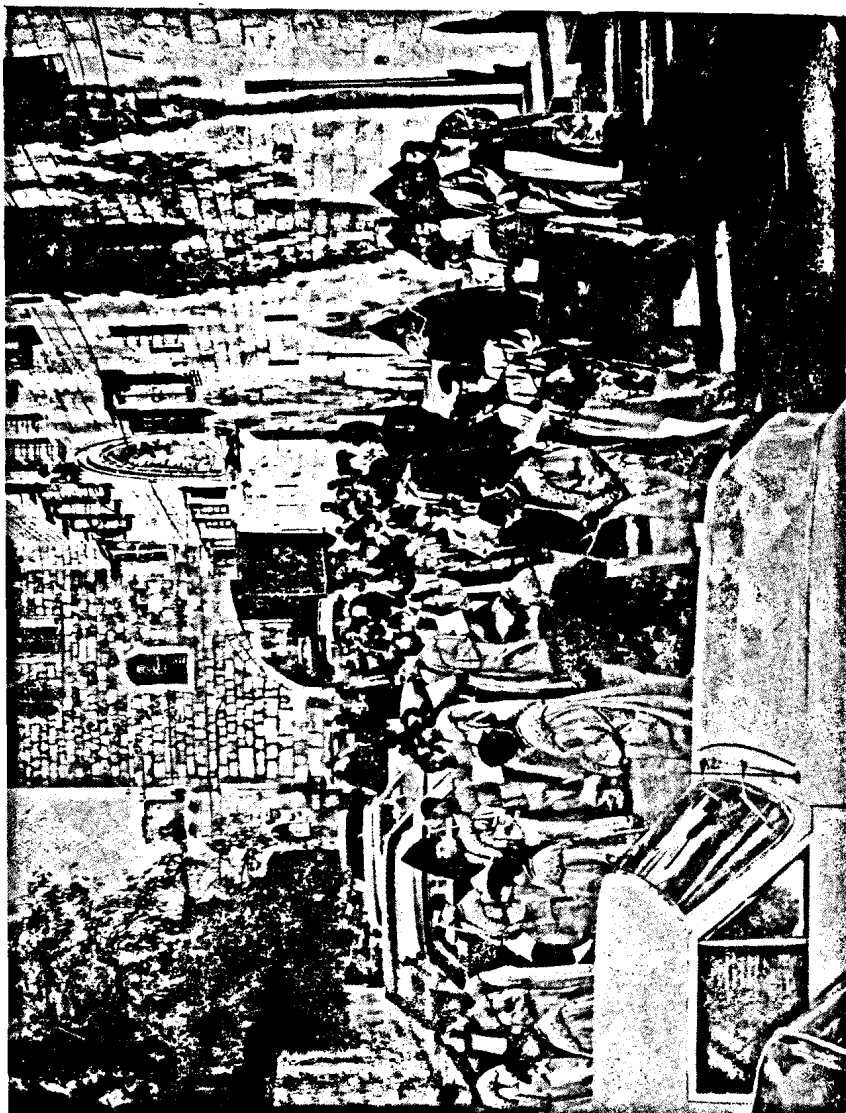
✓ ՀԻՄՆԱՐԿԵՔ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՅ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ

Ակէֆս եւ Մարի Մամուկեան ժառանգաւորաց Վարժարանքի կառուցանելի նոր շէնքին Հիմարկէքի Հոգեպարար արարողութիւնը կատարուեցաւ նոյն օրը, Զորեքարթի, 21 Ապրիլ 1971, յետմիջօրէի ժամը 4:30ին, երբ եկեղեցական պատկառելի թափօրը, նախապահութեամբ Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր եւ մասնակցութեամբ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան բոլոր անդամներուն եւ Դպրեմանքի ուսանողութեան, Վանքէն ելլելով յառաջացաւ հանդիպակաց ընդարձակ պարտէզը:

✓ Հոն, պատրաստուած շրջափայլին մէջ կը դառնէին, արդէն պետական թէ յարանուանական բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, ինչպէս Երու-

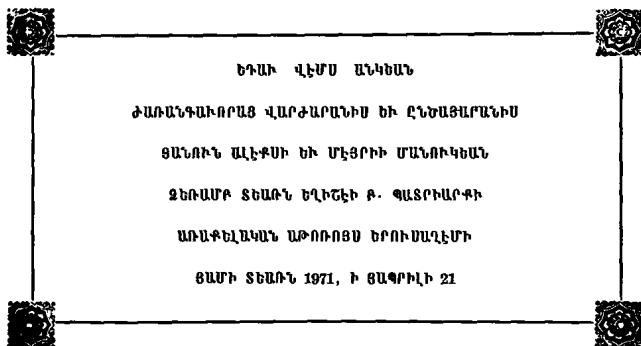
Մարգահանդէսի պատույն սեղանին պատուանդանին վրայ են ճաքերաբ ամուլը եւ Ն. Աւեմ. Պատրիարք Ս. Հայրը

Երևանի քաղաքի կենտրոնի մի փոքրիկ հատված

սաղմի Պապական Նուիրակը, Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան Կիւթոսը, Անկլիքան Արքեպիսկոպոսը, Էայլն, ուր եկան իրենց տեղերը դրաւել նաեւ Բաբերար ամուրն ու Տիարք Սթիւ Մուկար, եւ Յակոբ Տէրտէրեան:

Շարականներու խորհրդաւոր երգեցողութեան ընդմէջէն, Պատրիարք Սրբազանը կատարեց օծումը սրբատաշ հիմնաքարին, իր կողքին ունենալով Բաբերար Վսեմ. Տիար Ա. Մանուկեանը: Հիմնաքարին վրայ Մեսրոպեան օուրք տառերով փորագրուած էր.

Օծումէն ետք, մեծանուն Բաբերարը իր ձեռքով դրաւ լաղախի առաջին կտորը եւ դետեղեց զայն Հոն, պատմական այդ Հողին վրայ, ուր վաղը պիտի բարձրանայ իր անունն ու յիշատակը յաւերժացնող լոյսի եւ հաւատքի վառարանը:

Կրօնական արարողութեան աւարտին, բարձրանալով յատկապէս պատրաստուած ամպինը, խօսք առաւ Պատրիարք Սրբազանը, եւ ներշնչուած ու Հոգեցունց բառերով վերակոչեց դերն ու տարողութիւնը դպրեմանքներուն՝ որոնք դարերու ընթացքին բարիք բաշխեց ինչ ամբողջ Հայութեան, եւ որոնք այժմ աւեր ու աւերակ, անցեալ փռաքի յիշատակարաններ լոկ կը մնային Հայ սրտերու մէջ: Ապա Սրբազանը շնչոյն զերը Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան Ժառանգաւորաց Վարժարանին, որ, իր նախորդներուն նման, հաւատքի օճախ մը դարձած է այնքան երկար ժամանակ, Հայ Եկեղեցիին ու Ժողովուրդին մատակարարելով պատրաստուած Հոգեւորականներ եւ Ժառայողներ: Եւ. Ամենապատուութիւնը յոյս յառնեց որ անդուգական Բաբերար Վսեմ. Տիար Ալէքս Մանուկեանի իշխանական նուիրատուութեամբ կառուցանելի Դպրեմանքի նոր շէնքը խթան մը պիտի ըլլար՝ Ժառանգաւորացի եկեղեցանուէր եւ ազգանուէր աշխատանքը աւելի արդիւնաւորելու:

Ապա Բաբերարին անդերին դեղեցիկ պատասխան ճառը կարդաց Տիար Յակոբ Տէրտէրեան, որուն Թարգմանութիւնը կու տանք ստորեւ.

Ամենապատիւ Պատրիարք Ս. Հայր,
Գերաշնորհ եւ Հոգեշնորհ Հայրեր,
Հաւատացեալ ժառանգաւորներ եւ
Սիրելի Հայրենակիցներ-

Հեռաւոր Ամերիկայէն եկած ենք, ձեզի հետ մասնակից ըլլալու հայկական նոր ձեռնարկի մը իրագործման:

Պիտի փափաքէինք ներկայ եղած ըլլալ անցնող շարթուան Զատիկան Հոգեյոյզ արարողութիւններուն, որոնք այնքան վեհ են եւ ազդու: Թէեւ ձեզի հետ հոս մեր Տիրոջ Յարութիւնը չկրցանք դիմաւորել, սակայն միւս կողմէ երջանիկ ենք որ ունինք բախտը տարբեր առիթով մը ուխտի եկած ըլլալու Սուրբ Տեղերուն եւ Սրբոց Յակոբեանց Տաճարին:

Զափազանց երջանիկ ենք, որ մեր այցելութիւնը կը զուգահեռի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան ժառանգաւորաց Վարժարանի նոր շէնքի հիմնարկէին. իրողութիւն մը, որ նորագոյն Հաստատումն ու վկայութիւնն է հայկական յաւիտենական քրիստոնէութեան՝ մեր Տիրոջ փառքին համար:

Պաղատութեան քաղաք Երուսաղէմը սրբաւայրն է տիեզերական եւ ընդ կրօններու: Որքան հպարտ պէտք է զգանք որ Հայ Ժողովուրդը, իր խոր հաւատքով զապանակուած, Քրիստոնէութեան առաջին իսկ օրերէն շինած եւ պայծառացուցած է Երուսաղէմը, կառուցանելով եւ պահելով Սուրբ Տեղերը:

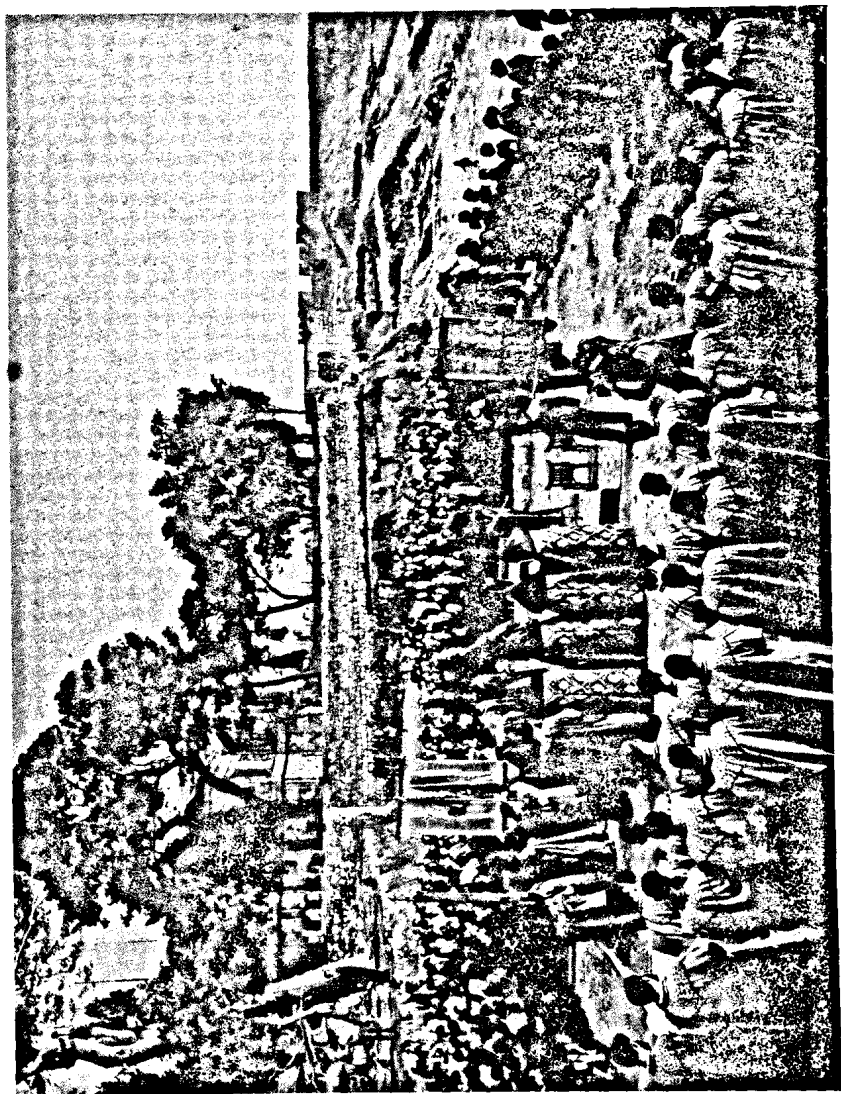
Քանի մը տարի առաջ յանձն առնելով մեր մասնակցութիւնը Սուրբ Յաղութեան Տաճարի նորոգութեան, եւ այժմ՝ ժառանգաւորաց նոր շէնքի կառուցումին, մենք պարզապէս հետեւեցանք մեր սուրբ եւ օրհնեալ նախահայրերու ճամբուն, ինչպէս որ Տրդատ, Հայոց Թագաւորը, Չորրորդ Դարուն մասնակցած էր Սրբատեղիներու շինութեան ծախսերուն՝ Մեծն Կոստանդինոսի հետ:

Հոգեւոր եւ ազգային կեանքի տեսակէտէն, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը հպարտութիւն առնող հաստատութիւն մըն է: Իր կանոնադրերը բարեփոխելու համար Հայաստանեայց Եկեղեցին Չորրորդ Դարուն դիմեց Երուսաղէմի Եկեղեցիի կանոններուն, որովհետեւ այս վերջինը պահած էր հիմարիտ հաւատքը, աւանդութիւնը: Մայր Եկեղեցին հոս հաստատեց Պատրիարքութիւն մը, եւ յաջորդական Պատրիարքներ, իբրեւ առաջնապետ յաջորդները Սուրբ Յակոբի, իրենց ղեկավարեալ Միաբանութեան հետ դարերու ընթացքին պահպանեցին ու պաշտպանեցին հաւատքն ու Պատրիարքութիւնը՝ նոյնիսկ ի գին իրենց կեանքերուն, եւ բերին հասցուցին մինչեւ մեր օրերը:

Կը հաւատանք որ Երուսաղէմի մեր Հայ Պատրիարքութիւնը իր գոյութեամբ հաստատած է ու փաստած քրիստոնէական եւ ազգային իր դերը, եւ այսօր կը պահէ Մայր Եկեղեցիի հարգաւոր աւանդութիւններն ու արժէքները. հոն է որ կը դիմեն ամէն անոնք՝ որոնք ուխտագրութեամբ պիտի յաղեցնեն իրենց հոգեկան ծախաւը եւ հաւատարմօրէն պիտի ծառայեն իրենց եկեղեցիին եւ Ժողովուրդին:

Այս պատճառաւ է որ այս հոգին՝ վրայ եւ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան հովանաւորութեան, ու եղանակաւորութեան ներքեւ կը շինուի ժառանգաւորաց Վարժարանի այս նոր շէնքը:

Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին՝ եկեղեցին է՝ Հայրերուն, որովհե-

Հոգի ուր վաղը արևի շողերում «Արևի» Մանուկի խորհրդարանը

Վանք. Բարեկամը հայաստ. բեմը կը դիտէ օճակ հիմնաքարը

տեւ ժողովուրդը ինքը եկեղեցին է՝ այդ եկեղեցին կը մարմնացնէ մեր հաւատարմութիւնը՝ դարերուն մէջէն, մեր փորձառութիւնը եւ մեր ձգտումները։ Այդ եկեղեցիի ծոցին մէջ էր որ ծաղկեցան ազգային մեր մշակոյթն ու արուեստները։ մեր պատմութիւնը դրուեցաւ եկեղեցիէն ներս եւ մեր հոգիները իրենց կայքը ստին նոյն այդ եկեղեցիին մէջ։

Ներկայ աշխարհին մէջ եւ այսօրուան պայմաններուն տակ, Հայաստանեայց եկեղեցիին կոչումը եւ դերը չեն նուազած։ Ան դարձեալ պահապան արուեստի ու օրրանն է Հայ հաւատքին։ եւ ինչպէս Հինգերորդ Դարուն, Միջին Դարերուն, յիսուն տարի առաջ, այսօր եւս ան բարձր բերդն է մեր հաւատքին։

Հայ ժողովուրդը զժախտ է որ իր զանգուածին կէսը արտասահմանի մէջ կը գտնուի, օտար ափերու վրայ։ եւ սակայն երջանիկ է՝ փոքր աշխարհացոյց եւ սքանչելի իր հայրենիքով։ Առօրեայ իր կեանքին մէջ ան ունի միացման երկու կապեր։ Հայ լեզուն եւ Հայ եկեղեցին։

Հայ կեանքը կը յատկանշուի շինարարութեամբ։ Մենք կը շինենք նոր դպրոցներ եւ նոր եկեղեցիներ։ Կ'աշխատինք չլանձնուիլ հոսանքին եւ մեր ճիգերուն արդիւնքով յուսալից ենք։ Սակայն կայ եւ կը մնայ հոսանքը, ինչպէս որ կայ տխուր իրականութիւնը արտասահմանի մէջ ապրող այն հազարաւորներուն՝ որոնց շրթունքները չեն զգացած եւ պիտի չզգան քաղցր համբոյրը մայրենի լեզուին։ Ու տակաւին կայ տխուր իրողութիւնը Հայ եկեղեցիէն եւ ազգութենէն բաժնուածներուն։ Ասոր համար է որ Հայաստանեայց եկեղեցին պէտք է պատրաստ ըլլայ ամբողջութեամբ կատարելու իր կենսական դերը։

Այս դերը միմիայն եկեղեցականներու եւ եկեղեցական կառոյցներու միջոցաւ չէ որ պիտի իրագործուի։ Ոչ մէկ հաստատութիւն կրնայ ապրիլ ու տեսիլ առանց մշակոյթի, նոյնիսկ եկեղեցին, մասնաւորաբար այս օրերուն։ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան Ժառանգաւորաց Վարժաբանը սքանչելի աւանդութիւն մը ունի։ Անոր ծոցէն ելած են մեր եկեղեցիի առաջնորդները։ Ան արդիւնաւոր Դպրեմանք մըն է, եւ կը յուսանք որ այս նոր էջերին մէջ լաւագոյն աւանդութիւնները պիտի շարունակուին, եկեղեցիին եւ Ազգին ընծայելով նոր մշակներ, հոգեւորական զեկավարներ եւ առաջնորդներ։

Այս անկեղծութեամբ եւ փստահութեամբ, սրտովին կը շնորհաւորենք Զերդ Ամենապատուութիւնը, Գերաշնորհ եւ Հոգեշնորհ Հայրերը եւ Երեւի Ժառանգաւորները, ձեր աստուածածնաճոյ բոլոր ձեռնարկներուն մղութեամբ կատարեալ յաջողութիւն։

Հիմնարկէք սքանչելի այս արարողութեան աւարտին, Թափօրը, հանդիսական նոյն գնացքով եւ Ս. Աթոռի օրհներգի երգեցողութեամբ բարձրացաւ Պատրիարքարան, որուն լուսադարձ եւ հիանալի Դաւիթիճին մէջ տըրուեցաւ ընդունելութիւն՝ ի պատիւ Բարեբարներուն եւ Ժառանգաւորաց Վարժաբանի նոր էջերի հիմնարկութեան երջանիկ աւելթով։ Այդ միջոցին էր որ, պաշտօնական շնորհաւորութիւններէ եւ մաղթանքներէ ետք, խօսք առաւ ի միջի այլոց Երուսաղէմի Քաղաքապետ Ն. Վսեմ. Թէմի Գօլլէք, որ դովետով արտայայտուելէ ետք Մանուկեան ամուլին մասին, Բարեբարներուն յանձնեց յուշանշան մը՝ զարդարուած Երուսաղէմեան տեսարաններու փորագրութիւններով։

Իսկ Ն. Ամենապատուութիւնը, յանուն Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան՝ եւ ինչպէս ան խոր յարգանքներ ու երախտագիտութեան դուր Երուսաղէմ

մի Հայ Պատրիարքութիւնը կը տաժէ Բարեբարեհերուն Հանդէպ, Տիկին Մ. Մանուկեանին նուիրեց ազամանդակուռ մարգարտայեռ մանեակ մը:

ՎԱԹԱՍՈՒՆԷԻՆԳԱՄԵԱԿ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տօնական եւ յուզումով ու խանդավառութեամբ լի այս անմոռանալի արը եղրափակուեցաւ ազգապարծան Միութեան՝ Բարեգործականի Հիմնադրութեան վաթսուներեքամեակին նուիրուած Հանդիսութեամբ մը, Գ. Կիւլպէնկեան Մատենադարանի սրահին մէջ:

Երեկոյեան ժամը 7.30ին սկսող Հանդիսութիւնը, ի ներկայութեան Ամեն. Պատրիարք Ս. Հօր, Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Վսեմ. Տիար Ա. Մանուկեանի եւ իր Տիկնոջ, իրենց ընկերակիցներուն, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան անդամներուն եւ խումն բազմութեան մը, անցաւ ամենէն ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Ժառանգաւորաց Վարժարանի քայլերդներէն ետք, Հանդէսը տպաւորէ խօսքով մը բացաւ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեան, եւ Ժառանգաւոր սաներու կողմէ գործադրուած յայտագրէն ետք Բարեգործական Միութեան կեանքն ու գործունէութիւնը պատկերացնող ու պանծացրնող բանաստեղծութիւն մը ըրաւ Սիւսն պաշտօնաթերթի խմբագիր Պրն. Արայ Գալստեան: Ստորեւ՝ իր բանաստեղծութիւնը.

Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հայր,
Վսեմափայլ Նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան,
Մեծայարգ Հիւրեր,
Գերաշնորհ եւ Հոգեշնորհ Հայրեր,
եւ սիրելի ներկաներ.

«Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը մեր մէջ այն կազմակերպութիւնն է, ուր միշտ աւելի գործ եղած է քան խօսք»: Երջանկալիշատակ Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեան այս շատ սեղմ ու հակիրճ նախադասութեամբ ճշգրտէն ընդոշտած է ու սահմանած ոգին եւ թերեւս ամբողջ կեանքը Բարեգործական Միութեան, որուն Հիմնադրութեան 65ամեակին նուիրուած է յարգանքի եւ երախտադիտութեան ներկայ հաւաքոյթը:

Եւ իրապէս, անդուլ աշխատանքի, ճիգի եւ գործունէութեան օճախ մըն է Միութիւնը. այդպէս է ան ներկայիս, ինչպէս այլուպէս եղած է: Հիմնադրութեան առաջին իսկ օրէն՝ երբ, հոյլ մը աղնուասիրտ, հայրենասէր այլ գործնական հայորդիներու կողմէ Գահիրէի մէջ կեանքի կոշտած է 1906 Ապրիլ 15ին, Զատիկի առաջին օրը: Կազմակերպութիւնը, գլխաւորաբար ծնունդ մեծ Հայուն՝ Պօղոս Նուպարի ծրագրումներուն եւ անյողդող կամքին, արդիւնք էր ամենուրեք զգացուած սուր պահանջի մը: Հայութիւնը, 1895—96ի համիտեան կոտորածներէն սահմուկած, բարբառոս բռնատիրութեան մը ճիւղաններուն մէջ, քանակորդ դարու մուտքին ինքզինք կը գտնէր վհատ եւ ուժ ժառպառ՝ հակառակ նախորդող մօտ յետուս տարիներու ընթացքին իր կեանքէն ներս առնուած հակալքաբայ յառաջդիմութիւններուն: Հայաբնակ դաւառներուն մէջ, Հայ գիւղացիին կեանքը դժոխք մըն էր տառացիօրէն, որմէ ազատելու միակ միջոց կը նկատուէր արտագաղթը՝ Հայութիւնը անդալիւրէն մաշեցնող եւ մեղցնող երեւութական այդ դարմանը: Պօղոս Նուպարի եւ իր ժրջան գործակիցներուն սեւեռակէտն էր Հայկական Բարեգործական

Ընդհանուր Միութեան հիմնարկութեամբ գտնել միջոցներ եւ պայմաններ, որով կարելի ըլլար մասնաւորաբար զաւառի Հայութեան տանիլ բարեբը Հայ դպրոցին եւ ուսումին, բայց մանաւանդ՝ հայթաթել նիւթական անտեւ սական դիւրութիւններ՝ տանելի կեանքի մը հաշուին: Միութեան առաջին կոչին մէջ, հրատարակուած 1906 Մայիս 1ին, պատուական հիմնադրները կ'ըսէին. «Հայ ազգը անհրաժեշտ պէտք ունի կազմակերպեալ միայուն մարմնոյ մը՝ որ միշտ պատրաստ գտնուի օգնելու Հայաստանի հայ ժողովրդեան՝ առանց կրօնի խտրութեան»: Եւ քիչ մը վարը. «Հ. Բ. Ը. Միութիւնն գործնական ապացոյց մը թող լինի որ աշխարհիս մէջ ցրուած Հայերն կարող են միաբանիլ ազգային բարօրութեան առաջնորդող նպատակի մը համար»:

Եթէ ապացոյց մը պէտք էր իրապէս թէ Հայերը կրնային միաբանիլ, ապա ուրեմն Բարեգործականը եղաւ զեղեցկագոյն փաստը այդ միութեան: Առաջին իսկ օրէն, ան դարձաւ ամբողջ Հայութեան դուրգորներին առաւկան, զրաւեց բոլորին սէրը եւ, ի վերջոյ, իրեն ուղղեց հազարաւոր հայորդիներու երախտագէտ նախուածքները:

1915ի Մեծ Եղեռնի տարիներուն եւ անկէ անմիջապէս ետք, Միութիւնը պարտաւորուեցաւ փոխել իր գործունէութեան եղանակը եւ դարձաւ որբահաւաք ու որբանոց կազմակերպութիւն, ահաւոր ցեղասպանութեան աւերները դարձանելու սրբազան պարտականութեան կոչուէին: Շատ չուտ, 1924ին, իր հովանաւորութեամբ եւ Մեղքոնեան երկու հարազատներու իշխանական բարեբարութեամբ հիմը գրուեցաւ Կիպրոսի Մեղքոնեան Կրթական Հաստատութեան, որ իր կեանքի առաջին տասնամեակին գէթ՝ որքանոց մը հանդիսացաւ, որուն ապահովութեան եւ խաղաղութեան տարուեցան բազմաթիւ Հայ տղաք եւ աղջիկներ: Հայահոծ գաղութներու, մանաւանդ միջինարեւելեան երկրներու մէջ Միութիւնը հաստատեց ինքնառաքական եւ նպաստաբաշխ կայաններ, տարագրութեան մագապուրծ ազատած թշուառ Հայերու առօրեան տանելի դարձնելու առաջադրութեամբ:

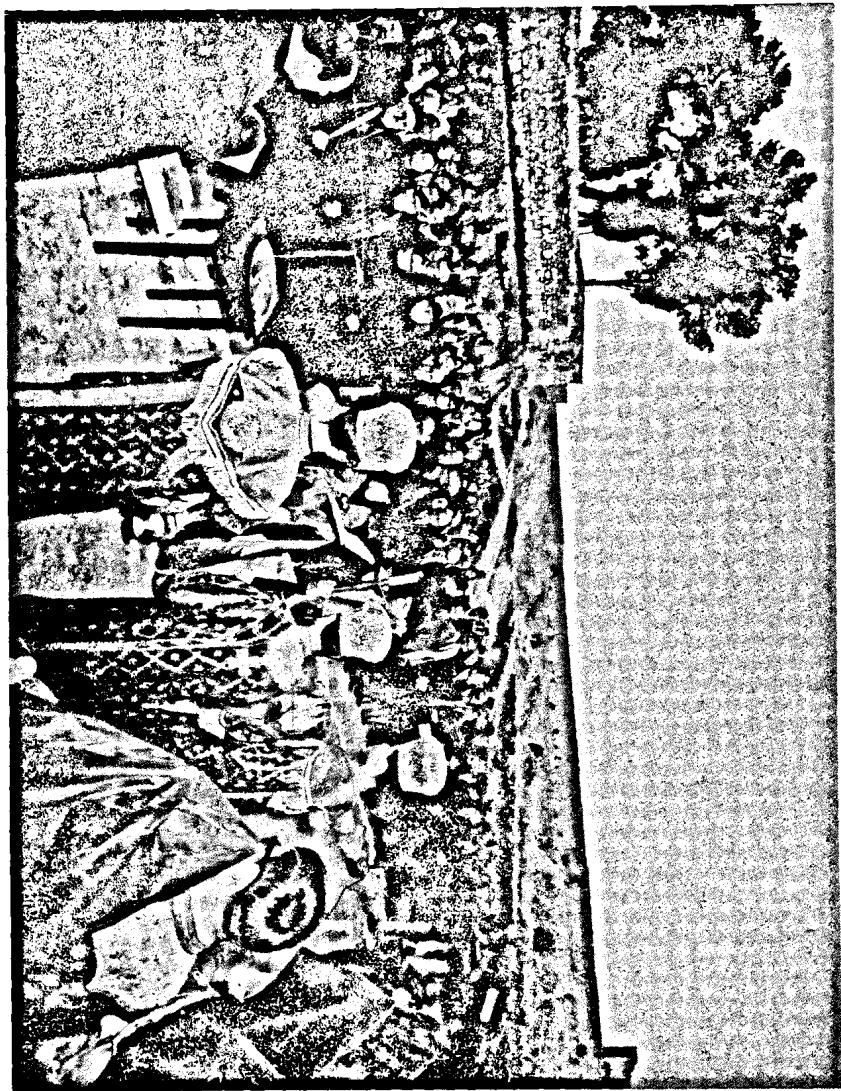
Եւ Մեծ Եղեռնէն քառորդ դար ետք էր միայն, որ Բարեգործական Միութիւնը իր ուժերուն ամբողջ թափով ձեռնարկեց Հայ գաղութները դպրոցներու ցանցով օժտելու իր կրթանուէր ծրագրի իրագործման, երբ արտօսահմանի Հայ համայնքները տիրացած էին նիւթական համեմատական աւելի բարեկեցիկ մակարդակի մը: Ու հոս էր որ առաւելագոյն չափով պիտի գրուելուէր Բարեգործական Միութեան իրական արժէքը, երեւան պիտի դարձնախանամական դերը, որ իրն էր եւ է տակաւին մեր գաղութներուն մէջ: Այսօր, մօտաւորապէս 150 վարժարաններ նիւթական նպաստ կ'ընդունին Միութեանէն, մինչ, Մեղքոնեան Հաստատութեան կողքին, այժմ Պէյրութի մէջ կը գործեն Բարեգործականի սեփական Դպրոց-Թանգարանի աղջկանց եւ Յովակիմեան-Մանուկեան մանչերու երկրորդական վարժարանները, ինչպէս նաեւ Հալպի Լազար Նահարեան-Գ. Կիւպէնկեան երկրորդական վարժարանը: Հազարաւոր Հայ տղաք եւ աղջիկներ իրենց նախակրթարանային ուսումը կը պարտին Բարեգործականին, մինչ ուրիշ հազարաւորներ Բարեգործականով է որ պատեհութիւնը կ'ունենան համալսարանական բարձրագոյն ուսման տիրանալու: Եթէ թուանշանները բան մը կ'ըսեն, ապա Բարեգործական Միութիւնը միայն 1969ի ընթացքին յատկացուցած է 1,507,900 տուրք, որուն 1,178,900 տուրքը՝ ծախսուած ազգապահպանման նպատակներու, որոնք են կրթական եւ մշակութային ձեռնարկները:

Իսկ Միութեան օժանդակութիւնը վայելած եւ վայելող այս երիտասարդութիւնը, իր կարգին, խմբուած է այսօր Բարեգործականի եւ անոր զանազան մարզական ու մշակութային կազմակերպութիւններուն շուրջ, եւ հետա-

ւոր Պրազդիլայէն մինչեւ Լիբանան, Մ. Նահանգներէն մինչեւ Թունսաւտան վառ կը պահէ Հայ ոգին եւ Հայ կեանքը: Եւ ասիկա չի դար միմիայն երախտագիտութեան այլապէս արդար զգացումէ մը, այլ ան արդիւնք է հայեցի այն խոր գոտարարակութեան՝ որ Հայ մանուկին ու պատանին կը ջառագի հայկական վարժարաններու մէջ, եւ որո՛վ կ'իրականանայ Բարեգործականի խտելի՛ւ պատրաստել իրաւ եւ դործունեայ Հայեր, իրիւ առաջին եւ կարեւորագոյն պայման ազգապահպանման մեր ճիգերուն: Այսպէս է որ Բարեգործականը առաւելաբար երիտասարդութեամբ ոտքի կեցող, երիտասարդութեան Միութիւնն է, երիտասարդութեան համար, եւ սակայն ինք եւս միշտ երիտասարդ՝ հակառակ իր վաթսուներեք տարիներուն: Այդ կը փաստեն միջին-արեւելեան երկիրներու Հայ երիտասարդական զանազան միութիւնները, որոնք իրենց կենսունակ կեանքը կը պարտին Բարեգործականին: Այդ կը փաստեն, տակաւին, Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքներուն մէջ կազմակերպուած երիտասարդական երգի-պարի խումբերը, որոնք նմանը չտեսնուած խանդավառութիւն կը ստեղծեն Հայ համայնքներու կեանքէն ներս:

Արտասահմանի մէջ զկայ դրեթէ գաղութ մը, որ իր մասնաճիւղը չունենայ. ուր որ Հայ եկեղեցին իր կաթողիկէն կը բարձրացնէ, հոն է Միութիւնը, երբեմն Հայ զպրոցէն իսկ առաջ. իւրաքանչիւր նոր կազմակերպուող Հայ համայնք շուտով ինքզինք կ'օժտէ Բարեգործականի ակումբով, նոյնիսկ եթէ այդ հաւաքափայլը պարզ սենեակ մըն է, քանի մը տասնեակ անձեր հաւգիւ պարփակող: Սակայն հոն, հեռուոր քաղաքի մը այդ սենեակին չորս պատերէն ներս է որ կ'եռայ Հայ կեանքը. հոն է որ, օրուան մը աշխատանքէն ետք, իրարու քով կու գան վտարանդի հայորդիներ՝ իրենց Հայութեամբ խանդավառուելու եւ իրենց կամքերը զինելու: Եւ այսպէս, այսօր, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, մեր պատմութեան մէջ իբրեւ բացառիկ երեւոյթ, կը ներկայացնէ աւելի քան քսան հազար անդամներու պատկառելի թիւ մը: Այս անդամակցութիւնը, ստեղծական թիւէ մը աւելի՝ կը հաստատէ այն խոր եւ ամենահաստատ վստահութիւնը, զոր Հայութիւնը իբրեւ ամբողջութիւն կը տածէ Միութեան հանդէպ: Բարեգործականը ամբողջ Հայութեան կազմակերպութիւնն է, որովհետեւ իր բարիքները ընդունելով առատաճեռն Հայերէ՛, դանոնք անխտրական սքանչելի ոգիով եւ տարիներու փորձառութենէ եկող իմաստութեամբ կը բաշխէ բոլորին, առանց նկատի առնելու դաւանանք կամ գաղափար: Ազգասիրական այս անխտուն ոգիով ճամբայ ելեր էին երկանկայիշատակ հիմնադիրները՝ Պողոս Նուպար, Եղապար Արթին, Մկրտիչ Անդրանիկեան, Տոքթ. Նազարէթ Տաղաւարեան, Աւաքի Նուպար, Գրիգոր Եղիայեան եւ ուրիշներ, եւ անխտրական նոյն սկզբունքով է որ առաջնորդուած են ու կ'առաջնորդուին անոնց յաջորդները՝ Զարեհ Նուպարէն սկսեալ մինչեւ Միութեան ներկայ երկարամեայ եւ իմաստուն Նախագահ՝ Տիար Ալեք Մանուկեան:

Եւ թերեւս հոս իսկ կը կայանայ Բարեգործական Միութեան անգնահատելի դերը, մեծութիւնը. ան էր որ կոտորակուած Հայութեան տուեալ օրինակը միաբանութեան, ապացուցելով թէ մեր կեանքի առօրեային հետ կապուած ինքիւններէն, գաղափարական եւ դաւանական տարբերութիւններէն, հաշիւներէն եւ վէճերէն վեր՝ կային իտէալներ, որոնց շուրջ կ'ընային հաւաքուելի, կային անկարելիին սահմանը հասնող դժուարութիւններ՝ որոնց բարձուին համար կ'ընային միաբանիլ եւ միակամ ու միասիրտ աշխատիլ: Թերեւս այս խորհուրդներով էր որ հիմնադիրները իրենց կազմակերպութեան իբրեւ նշանաբան ընտրեցին «Միութիւնը գորութիւն է» շատ հին այլ շատ այժմէական ու խորիմաստ հաստատումը: Որովհետեւ, մեզի նման

Պատրիարք Ս. Հայրը բացատրութիւններ կու տայ
կառուցանելի շէնքին մասին

շատ փոքր ժողովուրդի մը համար մանաւանդ, ամէն բանի մէջ միութիւնը պիտի ըլլար եւ տակաւին է միակ փրկութիւնը՝ Միաբանութեան եւ եղբայրութեան ընձեռած բարեքննրով է որ այժմ Բարեգործականը իր 65 տարինեւրու կեանքին՝ էջերը կը զարդարէ՝ իրագործումները, որոնք այնքան անընդհատ շարքով մը իր կեանքին երեսները զարմացին, եւ որոնք այսօր իր փառքի պատկը կը հիւսնեն, կարելի դարձան միայն եւ միայն եղբայրութեան այդ խումունկ զգացումով եւ միաբանութեան լսելի համոզումով:

Բարեգործականը արտասահմանի Հայութեան խիղճն է, որուն շուրջ համախմբուած է զաղութահայութիւնը՝ կազմելու անոր մարմինը: Բարեգործականը մեծ ընտանիք մըն է, որուն լսելի է իւրաքանչիւր Հայ՝ ուր ալ գտնուի, ինչ դաւանանք ալ ունենայ, ինչ զաղափարի ալ ծառայէ՝ հաւասար իրաւունքներով եւ նոյնքան հաւասար պարտաւորութիւններով: Այդ մեծ եւ սքանչելի ընտանիքին պատկանիլը պատիւ մըն է եւ տեսակ մը զինուորացի գրութիւն միաժամանակ, որ նիւթական թէ բարոյական զոհողութիւններ կը պահանջէ բոլորէն: Զոհողութեան, անսակարկ նուիրումի եւ աշխատանքի ամենէն մեծ օրինակը կու տայ ինքը՝ Միութեան ներկայ Նախագահը, որ տասնեօթ տարի գերազանց խոհականութեամբ առաջնորդելէ ետք Բարեգործականը, յայտնուած բուռն փափաքներուն տեղի տալով քանի մը ամիս առաջ յանձն առաւ չարժանակել իր այնքան պատասխանատու պաշտօնը յաջորդ տարիներէն եւս, եւ որուն ազնուական հոգիին արտայայտութեան նոր մէկ փաստը տակաւին քանի մը ժամ առաջ տեսանք՝ հիմնաքարի գետնդոմովը «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարան»ի նոր շէնքին:

Վաթսունհինգամեակի սեմին, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը որեւէ ժամանակէ աւելի կենսունակ է, աշխուժ եւ գործօն: 1971-ով սկսող տասնամեակը իր հետ բերած է եւ պիտի բերէ հետզհետէ մեծ դժուարութիւններ, պիտի ստեղծէ պայմաններ՝ որոնք ապահովաբար վճռական ազդեցութիւն պիտի ունենան զաղութահայութեան յետազայ կեանքին վրան: Բարեգործականը աւելի քան պատրաստուած կը զգայ ինքզինք դիմադրաւոր ալ զժողովրդութիւնները եւ հարթելու զանոնք ի շահ եւ յօգուտ Հայ ժողովուրդին: Իր վարչական աշխուժ կազմակերպութեամբ, իր բազմահազար անդամներով եւ հրատարակութիւններով՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը արտասահմանի մէջ մեր զոյատեւան մարդոյն կուռաններէն է, ոգեկան հարստութեամբ եւ իմաստութեամբ լի, որմէ է որ Հայ ժողովուրդը արդարօրէն կ'ակնկալէ եւ կը յուսայ իր իմացական ու բարոյական պէտքերուն արդիւնաւոր զոհացումը:

Կը յարգենք զայն, որովհետեւ Հայկական է. իրեն հետ ենք՝ որովհետեւ Բարեգործական եւ Ընդհանուր է. մեր հիացումը ունի ան՝ որովհետեւ Միւլաթիւնն է մեր բոլոր ուժերուն. սակայն այս բոլորէն վեր՝ կը սրբենք զայն մեր ամենէն խորունկ սիրով՝ որովհետեւ ան մե'րն է, մեր բոլորինը, որուն տէրերն ենք մենք ամէնքս, ինչպէս եւ ծառաները անոր:

Իր կեանքի այս կարեւոր հանգրուանին, կը խորհիմ թէ. մեր բոլորին միակ իղձը պիտի ըլլայ որ ապրի, հազար ապրի եւ միշտ գործէ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, իր ազնուական Նախագահով, իմաստուն Կեդրոնական Վարչութեամբ եւ անկէ բխող բոլոր մարմիններով ու մասնահիւղերով: Երկար կեանք եւ նորանոր զափնինքն ազգապարծան մեր մեծ Միութեան եւ անոր ղեկավարներուն:

Ապա յուզիչ ելույթներ ունեցան Բարեգործական Միութեան Վսեմ. նախագահը եւ Պրն. Մթիւ Մուկար, իսկ իր փակման խօսքով Ամեն. Պատրիարք Ս. Հայրը վեր Հանեց Տիար Ա. Մանուկեանի անգնահատելի դերը իրեւ նախագահ ամէնուն Հասնող եւ ամէնուն պատկանող մեծ Միութեան:

Հանդէսը վերջ գտաւ ժամը 9ին:

ՄԵԿՆՈՒՄ Ս. ԱԹՈՌՈՑՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հինգշաբթի, 22 Ապրիլ 1971, առաւօտեան ժամը 11.30ին Ս. Աթոռոյս Բարերար Վսեմ. Տէր եւ Տկն. Ալէքս Մանուկեաններ եւ իրենց ընկերակիցները Հրաժեշտ առին Երուսաղէմէն, ու հոգեպէս լիացած եւ կազդուրուած բաժնուեցան Սուրբ Երկրէն:

Մինչեւ Լիտի օդակայան յարգարժան հիւրերուն ընկերացաւ Ամեն. Պատրիարքը, որ անոնց բարի ճանապարհ եւ ողջերթ մաղթեց սրտաբուլի ու անկեղծ խօսքերով:

* * *

Բարերարներուն մեկնումով վերջ գտան «Ալէքս եւ Մարի Մանուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարան»ի նոր շէնքի հիմնարկութեան հանդիսութիւնները, որոնք անգամ մը եւս ոգեւորեցին Հայ Երուսաղէմը:

Ու այսպէս, երախտապարտ Հայութեան նայուածքին տակ, յաւերժական Երուսաղէմի Հայկական հողին վրայ շուտով հասակ կ'առնէ Հայկական ճարտարապետութեան դրոյթներով երկնուած նոր Դպրեմանքը, զառնալու համար արտասահմանի կրթական կարեւորագոյն վառարաններէն մին: